

«УКРАЇНЬСЬКА ДЕМОКРАТІЯ ЗНАХОДИТЬСЯ В СТАНІ ПОПЛАВКУ»

Андрій МЕЛЕШЕВИЧ,
декан правничого
факультету
Національного
університету
«Києво-Могилянська
академія»

З близько 200 країн, які є членами ООН, більше 50 країн (тобто понад 25 %) можуть бути віднесені до категорії «демократичних країн». Однак тут все залежить від того, що ми розуміємо під демократією. За одним визначенням, демократія є кінцевим результатом розвитку; за іншим - це не результат, а процес, який об'єднує такі елементи як громадянські та політичні права, змагальність в політиці, справедливі вибори, а також включеність всіх груп населення у політичний процес.

У транзитології розрізняють три періоди становлення демократичного суспільства: злам старого режиму, перехід до демократії та консолідація демократії. Під час періоду переходу до демократії головну роль відіграють вибори. Тут йдеться про те, що сили, які виграли вибори в результаті чесного волевиявлення, мають не лише де-юре, але й де-факто отримати всю повноту влади, необмежену іншими інституціями. Однак цього недостатньо. Потрібно, щоб пройшло кілька циклів вільних виборів і відбувся мирний перехід влади до опозиції.

Якщо говорити про перехід до консолідованої демократії, то він можливий лише тоді, коли демократія стає «єдиною грою в місті». Тобто в суспільстві не повинно бути жодної впливової політичної, економічної чи будь-якої іншої сили, яка б розглядала альтернативні способи приходу до влади, крім вільного ви-

борчого процесу. Ще однією ознакою консолідованої демократії є належне приймання демократичних цінностей: якщо в результаті економічних чи політичних проблем в суспільстві народ не відвертається від них і не намагається знайти інші правила, це вважається атрибутом консолідованої демократії. Нарешті, головною ознакою консолідованої демократії є здатність політичних еліт домовлятися між собою у визначених конституцією межах. Серед додаткових ознак консолідованої демократії можна виокремити активне громадянське суспільство, автономні (від економічних інтересів, зовнішніх акторів тощо) політичні еліти, верховенство права, незалежна від політики державна бюрократія й економічно стабільне суспільство.

У результаті аналізу на підставі зазначених ознак (поведінки, сприйняття демократичних цінностей та конституційних умов) можна зробити висновки, що в Україні є серйозні проблеми з консолідацією демократії. Стан української демократії можна охарактеризувати як «демократію поплавка», що то вириває, то занурюється у воду. Здається, ми пройшли перший етап - пройшли 4 цикли парламентських виборів, які визнані справедливими, в нас відбувся не один перехід влади від правлячої еліти до опозиції. Однак, на жаль, це не наблизило Україну до тієї демократії, яка називається консолідованою.

РОЗМІР ПАРЛАМЕНТСЬКОЇ КОАЛІЦІЇ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД ГОМОГЕННОСТІ СУСПІЛЬСТВА)

Вадим КАРАСЬОВ,
Директор Інституту
глобальних стратегій

Проблеми консолідації демократії в Україні - це проблеми складності руху до демократії в складній країні - зі складною економічною, соціальною і політичною структурою. Ці проблеми генеруються структурним пануванням еліт, відповідно до якого пануючі економічні еліти виступають у ролі політичних гравців.

У результаті Україна опинилася в завислому становищі між демократією електоральною та демократією консолідованою. Причиною цього стала рівність сил, голосів і ресурсів основних політичних гравців. З одного боку, така рівність формує конкуренцію еліт, але з іншого - заважає інституціоналізації плюралізму в демократичні форми і процедури. Крім того, у вітчизняній політиці має місце процедурна невизначеність, обумовлена тим, що Україна знаходиться в трансформаційному переході до парламентсько-президентської республіки. Наразі ми не знаємо, хто є основним суб'єктом формування коаліції - президент, лідер партії, що перемогла на виборах, чи лідер потенційної коаліції? Це питання ніде не прописано. Крім того, в Україні

немає і традицій, які могли б діяти навіть за умов відсутності прописаних процедур.

Завислий стан породжує ряд дилем. Перша - дилема вибору. До сьогодні незрозуміло, що ми обираємо: владу чи депутатів, виконавчу владу (прем'єр-міністра) чи Верховну Раду як депутатську корпорацію. Такий режим картелю еліт існував ще за часів Кучми, коли обирали депутатів, які отримавши квиток у владу, займалися «депутатською» торгівлею.

Друга дилема - хто переможець, а хто переможений? Жодна політична сила не хоче визнати себе переможеною та перейти в опозицію. Це не дає можливості формалізувати результати виборів. Якщо партії не хочуть програвати, то це означає, що про консолідовану демократію не йдеться.

Третя дилема - дилема ціни. Надто високою є електоральна ціна відкритого переходу певної сили до картелю еліт, однак ціна політичної війни в середовищі еліт для країни є не нижчою. Постає вибір між консолідацією режиму та консолідацією демократії.